פרשת כי תבא

באתי אל הארץ

תש"א

"הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבֹתינו לתת לנו" (דברים כ"ו ג). וברמב"ן (שם): "בפרי הזה שהבאתי הגדתי והודיתי...". ולכאורה אינו מובן, למה הגדה זו קשורה דוקא בפרי זה, כאילו רק בזה מתאשרת העובדא הזאת שבא אל הארץ? ולמה רק עכשיו מתבטאת ההודאה ולא היה חיוב עליה קודם?

אולם, עומקם של דברים הוא, שיש במצות הבאת ביכורים, כאשר בכל המצוות, התגלות אהבתו של הקב"ה לישראל מהגדול שבגדולים עד הקטן שבקטנים, השגחתו הפרטית על כל מעללי איש, עד אשר לא בז לקבל מתנת ידו ליד מזבחו. האיכר הנדח, המתגולל כל היום עם פרתו ולולו, אשר לא ידע יום ולא ידע לילה, הרחוק מישוב עירוני ולא ידע את הרוחות המנשבות לרוח היום, הוא ודוקא הוא, אליו מכוונת המצוה הזאת.

קח לך בן אדם, אשר דומה שאין לך בעולמך אלא ערמת אשפתך ודאגת משפחתך, אסוף לך בטנא קצת מברכת ה', גרגרים אחדים ענבים, איזה זנבות שבלים, ואף רמון תוסיף בו. רק תנאי אחד אני רוצה, שכל זה יהא מפרי אדמתך, רק מפרי אדמתך. לא חשוב כמה ולא חשוב מה, חשוב רק שזה יהא מאדמתך, שאתה עמלת על זה, שאתה טיפחת את זה.

ולקחת אותו, לא לשוק אשר כל אחד ימשמש בו, אלא שים פעמיך אל המקום הגדול והקדוש. אתה האיכר הפשוט והדל, אשר שם בית המקדש דיו לעורר בך רגשי קודש ופחד, אל תרתע. בֹּא פנימה עם מנחתך, ראה ה' דרכיך ורצה מעשיך.

"וענית ואמרת" (דברים כ"ו ה), וסיפרת את כל הקורות. נראה, שהקב"ה רוצה לשמוע את "העברי" שלו. וסיפרת גם מהקורות אותך, גם מה הסיבה שהשיפון כה דל, גם למה התאנה לא מופיעה, שמא לקתה. כן, כן, הקב"ה רוצה לשמוע ממך.

שיח שאול

ממך, אשר האדונים הגדולים אשר בעיר לא רוצים להכניס לביתם כי אם בדרך האחורית, ממך דוקא רוצה הוא לשמוע, דוקא את מתנתך רוצה הוא לקבל - מאדמתך. ועשיר, עשיר יושב כרכים תלוש מאדמה, כמה שלא ירצה לשלם בשביל מצוה זו לא יקיימנה.

ואז, כשרואה המביא את כל התכונה, כשהוא מרגיש את כל הכבוד אשר יש לו בזה, יתמלא רגשי קודש עליון וענה ואמר: "הגדתי היום". כן, רק היום, רק עכשיו אני מרגיש, רק עכשיו אני רואה, כי אינני מסכן ודל. עכשיו אני יודע, כי גדול מעל גדולים רואה ושומע, מתעניין לדעת את אשר אתי ואת אשר יעשה בי. עכשיו אני מצהיר, כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' ואשר נתנה לנו!

תש"ח

"כי תבא אל הארץ..." (דברים כ"ו א). המצוה הראשונה עם הכניסה לארץ מלווה בהצהרה: "וענית ואמרת..." (שם ה). אז, בתום המערכה של שבע שכיבשו ושבע שחילקו, אז בבואך לסכם את התוצאות, בֹּא נא עם טנאך אל בית המקדש והצהר את ההצהרה: "כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו" (שם ג). אז מוטל עליך למסור קבל עם ועדה, כי אכן מאת ה' היתה זאת, כי נפלאת היא בעינינו. ובכדי שתהא לך האפשרות הזאת, מוטל עליך להעביר את כל הפרשה הקודמת מאז "ארמי אובד אבי" עד "וירד מצרימה" (שם ה). את כל אותן פרשות מעציבות של אובדי אבי, של אלו שביקשו לעקור אותך בצורות שונות ובהתחכמויות שונות. אז, בעמדך לאחר המעשה, תבין את כל אשר התחולל והתרחש.

"ויהי שם לגוי" (שם). מה גדול הנס, הפלא הזה. ממלכות משוכללות עם כל מיני מכשירי כילוי ודיכוי בקשו לאבדך, אבל התרחש ההיפך: "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ" (שמות א' יב). אמנם "וחמושים' (שם י"ג יח), אחד מחמשים..." (מכילתא בא, מסכתא דפסחא, י"ב), אך הן בכל זאת יצאת בששים רבוא.

גם עכשו הצהרה זו נדרשת ממך איש ישראל. הצהרה והודאה, כי אכן יד ה' עשתה זאת.

פרשת כי תבא

ואת ההצהרה הזאת יש לעשות לפני "הכהן אשר יהיה בימים ההם" (דברים כ"ו ג). אין היהדות ניתנת להתפרש כי אם כפי שהיא רוצה להתפרש. ישנה אוטוריטה, גדולי ישראל. לפניהם תצהיר, כי הנך מאוחד אתם, כי אכן אלקיך הוא אשר הביאנו עד הלום.

והנחתו לפני מזבח ה' אלקיך

לסיום סדר זרעים, תש"ב

ביכורי פרי האדמה הוכתרו במצוה נעלה מיוחדת במינה, מצות הביכורים, המלווה בשתי פעולות. האחת: "ולקחת מראשית כל פרי האדמה... ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלקיך" (דברים כ"ו ב-ד), והשניה: "וענית ואמרת..." (שם ה). ופעולות אלו דורשות תנאים הלכותיים לקיומן: לדעת רבי יוחנן, הנוטע אילן בתוך שש עשרה אמה (משדה חברו) אינו מביא ממנו ביכורים - אין זה אדמתו (בבא בתרא כ"ז ב), והקונה שני אילנות מביא ואינו קורא (משנה בכורים א' ו), שאינו יכול לומר "אשר נתתה לי" (שם י).

רעיון ההשגחה הפרטית, שהתורה עמלה כל כך להחדיר בנו בכדי לנקותנו ולטהרנו, מגיע כאן לרום פסגתו.

"מזבח ה'", לא רק דיני הקרבה מיוחדים בו, כי אם גם בנייתו מיוחדת במינה: "לא תניף עליהם ברזל" (דברים כ"ז ה). מה רב המרחק בין מזבח ה' למזבחות נכר. הרי גם אלה הפוסלים ברזל בדברים אחרים מכשירים אותו דוקא לבניית מזבחות. מה רב הדם שנשפך דוקא לשם מזבחות, מה רבו הקרבנות שקדמו להקמת המזבחות, שהכשירום, שהכינום. המושג הישראלי הטהור הוא, שמזבח נפגם בברזל.

ולפני מזבח כזה יש לו לאיש הישראלי להניח את ביכוריו! לפני מזבח כזה, שאין בו שום נדנוד של הנפת חרב, גם במובנה היותר מצוחצח, גם במובן של בנין, גם במובן של כוונה כל כך טהורה וקדושה כהקמת מזבח! ומבניית מזבח נושא רש"י (שמות כ' כב) קל וחומר לאדם, כמה קדושה וכבוד יש לנהוג בו.

ובכדי להניח לפני מזבח זה, מה נקי צריך להיות מתן היד, מה טהורה צריכה להיות היד המביאתו. כי כך דרכה של עבירה, תחילה משתרשת המחשבה "כחי

שיח שאול

ועוצם ידי" (דברים ח' יז), ומכיון שכן, הרי הקריטריון היחידי להצדקת רכישת דברים בא בתוקף הכח ועוצם היד. "אליו הוא נושא את נפשו" (שם כ"ד טו) נאמר על שכרו של אדם. אכן, כמה נפשות יכולות להיות מושקעות בפירות אלו של אדם המכניס את יבול אדמתו, כמה כרכורים וקטטות ודיני תורה הוא עובר עד שזוכה הוא בפרי אדמתו. כמה הערמות ומריבות וסכסוכים בסידורי ההשקאה. כמה דינים ופרטי דינים. ולבסוף, מה נקל הדבר לערבב בזה איזה אבק גזל, ובפרט שהמטרה הרי היא קדושה, ובדעתו להביא ממנה ביכורים. מה נוראות יכולות להיות העבירות, שטלית זו תאפיל עליהן.

על כן, דוקא כאן מזהירה תורה בכפל אזהרה. מצד אחד: "והנחתו לפני מזבח ה' אלקיך". מהקרבן הזה צריכה להבהיק אותה טהרה של מזבח ה'. המזבח אינו קולט פירות שיש בהם מאבק גזל, מאבק שאינו שלו. ומאידך גיסא, מחייבת התורה את הקריאה המדויקת. אוסרת היא אותה לא רק כשהדבר שקר. כאן מקפידים גם ממיחזי כשיקרא. כל מלה ומלה צריכה להיות שקולה ומדודה. הנוסח הוא מדויק ומוקפד, לא פחות ולא יותר: "וענית ואמרת... מראשית פרי האדמה אשר נתת לי". בחון ומדוד, דרוש וחקור, אם חסר משהו ב"אדמה" שלך, אם חסר משהו ב"אשר נתת לי", אם יש כאן יניקה משל אחר, פסול הקרבן, פסולה ההבאה. יבול האדמה מוכרח לעבור דרך בחינה כזאת של "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" (תהלים ק"א ז) בכדי להבטיח את טהרתו הגמורה. לא די להקדיש, מכל שכן לדבר על קדושה. התנאי המוקדם לזה הוא טהרה. ולא סתם טהרה, אלא טהרה שלפני בוחן כליות ולב. רק טהרה כזאת היא שיכולה להביא לידי קדושה. הדיבורים הערטילאיים על קדושה בלי טהרה מוקדמת זו אין להם ערך.

"ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת..." (שם ג), ופירש רש"י (שם): "אין לך אלא כהן שבימיך, כמו שהוא". דרשה זו נמצאת גם בדין "כי יפלא ממך דבר למשפט... וקמת ועלית... ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" (שם י"ז ח-ט). והדברים מפליאים לכאורה, כי אם יש צורך להשמיענו דין זה בשופט של "הימים ההם", באשר כאן היה סלקא דעתא שהכרעת המשפט איננה אלא על ידי גדול ביותר, אולם מה סלקא דעתא היה שהבאת ביכורים לא תהיה לכהן של הימים ההם?

נראה, כי הדברים משלימים זה את זה, ובקביעת ה"פרי האדמה אשר נתת לי" נצרכים אנו לכהן. ה"קמת ועלית" נדרש גם למקרה זה. אם יכול להיות דין, שאין מביאים ביכורים מאילן הסמוך למיצר, הרי צריכים אנו הכרעה ומדידה עד

פרשת כי תבא

כמה אין שקוע בביכורים גזל ואבק גזל. וכאן הרי תמיד "יפלא ממך דבר", כי אין אדם רואה חובה לעצמו. על כן, אף כאן מזהירה התורה, אל תסמוך על מצפונך והכרתך - הכהן צריך להכריע. ואף כאן יתעורר ויכוח, האם אפשר לסמוך על חוות דעת הכהן של הימים האלה. הן תמיד נוטים אנחנו לפנות לימים ראשונים, ותמיד ישנה האמתלא: כן, מוכנים אנו לשמוע לדברי הכהן, אבל אל הכהן שהיה בימים מאז. כהנים אלו הבינו את החיים, הם ידעו הכל. אבל הכהנים של הימים האלה, אלה מכונסים בד' אמותיהם, אלה מביטים על הכל בבחינה משונה של יושב אהל, אשר לא החיים מובנים לו ולא הוא מובן לחיים.

ועל זה הזהירה תורה. קביעת ההלכה היא בעיקר בסייעתא דשמיא, "וה' עמו' (שמו"א ט"ז יח), שהלכה כמותו" (סנהדרין צ"ג ב), ובסייעתא דשמיא המקום גורם ("אל המקום"). ואם כאשר נדרשת הכרעה בין בתי דין חלוקים, צריך לעלות "אל המקום אשר יבחר ה'" (דברים כ"ו ב), הרי לשם הכרעה של כל פרט מספיק הכהן של אותו מקום.

"וקמת ועלית", אל תסמוך על בינתך ואל תבטל את סמכות הכהן. דע לך, כי הסייעתא דשמיא הקובעת ישנה בכל כהן וכהן, בכל מנהיג תורני של עדתו. היא מסייעתו ושומרת על דרכו. "אפילו ריש גרגותא משמיא מוקמי ליה" (בבא בתרא צ"א ב), מכל שכן מנהיג עדה בישראל. תשמע את אשר יגיד ואת אשר יפסוק. "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים י"ז יא). קו התורה הוא ישר, אולם קוו של האדם מתעקם פעם לכאן ופעם לכאן. ויש שנדמה לו, שהתורה היא יותר מדי לימין, ויש אשר ידמה כי היא יותר מדי לשמאל. דע לך תמיד, כי דרכך אתה היא המעוותה, ודע כי עליך לישרה.

"ולקח הכהן הטנא מידך **והניחו** לפני מזבח ה' אלקיך" (שם כ"ו ד). הכהן צריך לבחון את הטנא, אם ראוי הוא להנחה, ורק אחרי בחינה זאת "והניחו". הוא יניחו ואתה אל תמהר להניחו.

ואז, רק אז: "וענית ואמרת". ופירש רש"י (שם): "לשון הרמת קול". כי מהי האמירה? "הנה הבאתי... אשר נתתה לי", ומה הרבה אומרות המלים הפשוטות האלו: "אשר נתתה". הרי כל כך הרבה יגעת בפירות אלו, הרי כל כך טהורה היא הפרוטה, הרי אין בה שום שמץ של עמל זרים, ואף על פי כן "אשר נתת", לא חטפתי אותה.

כי אכן יש הון חטוף, אם שהוא חטוף מאחר, ואם שהוא חטוף כביכול מהקב"ה, הון על חשבון תפילה, הון על חשבון מצוה זו או אחרת. האדם חוטף,

שיח שאול

האדם חושב כי כשיחטוף יהיה לו. אבל הון חטוף לא יצלח לביכורים. המביא צריך להצהיר: "אשר נתתה". והאדם היודע והמרגיש את זה, היודע כי גם אחרי כל השמירה מגזל זרים עיקר יסודם של דברים אינו שלו, אלא חסדו של ה' אתו, חסד אשר איננו מש ממנו אף לרגע, האדם שירגיש את זה ודאי תפילתו תהיה "בעניה", בהרמת קול, בהתפעלות גדולה מעומקא דליבא.

בשכרה תכנס לארץ

"כי תבוא אל הארץ' (דברים כ"ו א), עשה מצוה האמורה בענין, שבשכרה תכנס לארץ" (ספרי דברים קנ"ו יד).

במצוה זו לא נתחייבו ישראל אלא לאחר ירושה וישיבה, שנאמר: "והיה כי תבוא אל הארץ... וירשתה וישבת בה" (דברים כ"ו א). והנה כאן אומרים לנו חז"ל, שבשכרה אתם באים לארץ, ולמה אין המצוה נוהגת מיד?

אלא, שהמושג כניסה לארץ ישראל אינו מכוון לכניסה הפיזית ולמקום הגיאוגרפי. יש שעוברות על האדם שנותיו בארץ ישראל והוא בנפשו אינו כאן. כניסה לארץ ישראל פירושה להכיר בעיקר הרוחני ובתפקיד הרוחני, שארץ זו שונה מכל הארצות, שהעם המיועד לשכון כאן צריך להיות שונה מכל העמים. לכן ומשום כך כל השתלשלות ההאחזות בארץ הזאת היא לגמרי אחרת. ורק אז, כשמתקיים "וירשתה וישבת בה" יש ערך להעביר בסך את כל הקורות עד אשר הגיעו למקום הזה, לראות את אי הטבעיות של כל ההסתוריה היהודית, ושממילא גם המדינה אשר צריכה לקום כאן לא תוכל להיות ככל המדינות. אז ורק אז אתה נכנס לארץ...

תשכ"ח

"הגדתי היום... כי באתי אל הארץ" (דברים כ"ו ג). בהבאת הביכורים אנו מכריזים, כי לא בכח ידינו ובתבונתנו באנו, ולא אל סתם ארץ באנו, כי אל ארץ שבועת האבות.

[תקמח]

פרשת כי תבא

בעמדנו כיום מול מקום המקדש, אשר זה עשרים שנה לא דרכה כאן רגל יהודי, בעמדנו על הריסות הבתים, אשר אויבינו רצו למחות זכרם, אנו מכריזים, כי באנו. חזרנו במגמה מפורשת לא לבנות מדינה חילונית ועיר חילונית. חזרנו להקים נחלת אבותינו, חזרנו מכחה ומכח כחה של שבועת ה', מכחה ומכח כחה של שבועת אבותינו, כי זכור נזכור.

בקשתנו היא: "חדש ימינו כקדם" (איכה ה' כא). אנו מתרפקים על האבנים הללו, לא בגלל סקרנות ארכיאולוגית. אנו רוצים חידוש, שיש בו משום הכנסת היין הישן בכלים חדשים - להחזיר עטרה ליושנה. זה תפקיד ישיבות בני עקיבא מאז קמו, למזוג את היין הישן בכלים חדשים. וזה מתבטא ביתר שאת היום הזה.

וענית ואמרת

תשל"ה כנראה

"וענית ואמרת..." (דברים כ"ו ה). אמירה זו, שמביא הביכורים צריך לאומרה, שלא מצאנו כדוגמתה בשום מקום אחר, תמוהה היא. סיפור מעשה, שכולל לא רק את ההסתוריה מאז שעבוד מצרים, אלא גם הזכרת ראשונות: "ארמי אובד אבי..." (שם), תקופת הפרהיסטוריה. פלא גם החיוב לומר אותה בעניה בקול רם. הרי אין הקב"ה, השומע תפילת עמו ישראל, זקוק לקול רם, כלעגו של אליהו על נביאי הבעל. הרי תפילה נאמרת בלחש, כחנה בשעתה: "רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (שמו"א א' יג).

כל אלו מלמדים, שאין כוונתה של אמירה זו כלפי שמיא, הדגשה כי לא "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ח' יז), כדברי המפרשים, אלא כוונת התורה היא כלפי האדם עצמו וכלפי הציבור הישראלי. כי ההדגשה על "כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו" (שם כ"ו ג) מלמדת, כי לא בחרבם ירשו ארץ, אלא היא ניתנה לישראל מאת זה אשר ברא עולם ואשר הנחיל גויים. הוא אשר בחר לנו את נחלתנו. הצהרה זו, לאמתו של דבר, נותנת בנו את הרגשת הבטחון בצדקתנו ובזכותנו, ונותנת את התוקף המוסרי להתנחלותנו בארץ הזאת נגד הטענה ש"לסטים אתם..." (רש"י בראשית א' א).

[תקמט]

שיח שאול

ג׳ סימנים באומה זו: רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים (יבמות ע״ט א). הרחמנות מדה טובה היא. מדה שיכולה לבסס את החברה הישראלית על אדני צדק ואמת. אולם היא גם יכולה לעוות את ההגיון ולהביאה לידי איבוד עצמי לדעת מבחינה לאומית. זוהי המשמעות האמיתית של הברית המשונה אשר ראינו השבוע בהפגנה למען עקורי ברעם ואיקרית - ברית בין נושאי הצלב לבין אנשים מישראל, אשר גם הם, בשם הצדק כביכול, טוענים נגד התנחלות יהודית: ״לסטים אתם״.

״ארמי אובד אבי״ (דברים כ״ו ה). כן, חזתה התורה אפשרות, שאותו ארמי אובד אבי יסתיר את איבתו לעם עולם. הללו אשר תבעו תמיד ״ערו ערו עד היסוד בה״ (תהלים קל״ז ז), הללו אשר אחראים לתקופות האפלות ביותר בדברי ימי עם ישראל, הללו אשר בשם צלב העץ רמסו ושדדו ורצחו וקיללו את עם ישראל, מעתה מסתירים הם כמעט רגע את פרצופם האמיתי ומדברים בשם שלום וצדק ואמת. ויתכן, שאתה תתפתה לדבריהם. לזאת - ״וענית ואמרת״, כי זוהי שבועה של בורא עולמים, כי לא אתה הלסטים, כי אם הם הלסטים. הם אשר העתיקו אותך מנחלת אבותיך, הם אשר גזלו וחמסו, ואין אתה בא אלא לקבל חזרה את הגזלה.

״וירד מצרימה... ויענונו...״ (שם ה׳-ו). אחרי אשר נתת לה מכחך ואונך, אחרי אשר אתה העשרת אותה בכחות מדע ובמנהיגות היודעת את אשר לפניה, היא מתנכרת לך, היא הופכת אותך לעבד נרצע, היא סוגרת בפניך את שעריה למען לא תוכל להשתחרר. יהודי, דע לך זאת! ודע גם, כי אין לך ללמוד מהם ולהתפעל מהם ולחקות אותם. כי אם ״החושך יכסה ארץ וערפל לאומים״, יש השרויים בחושך ויש השרויים בערפל, ״ועליך יזרח ה׳ וכבודו עליך יראה״ (ישעיהו ס׳ ב).

ובזמן שלנו, שיש שנוטים לשכוח את דרך היהדות, הרי הללו אשר מביאים את ביכוריהם, ביכורי נעוריהם, אל בית ה׳, צריכים ומחויבים אף הם לענות ולומר, לשנן לעצמם ולהודיע לאחרים, כי יהדות וקיום יהודי הם היינו הך. שרק עם חיזוק הברית יש קיום לעם ישראל, ורק על ידי זה יש גם תקוה להיות לאור גויים.